

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Thesaurus Eloqventiae Sacrae Et Profanae, Saluti &
incolumitati Rerumpublicarum utilissimae**

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Oblectandi palma Tullianorum Oratorum, atque Concionatorum propria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

ut interim haberent aliquid, quo suas vitioſe eloquentiæ, quam criminabar, ærumas conſolarentur; tum demum ut omnem honeſte voluptatis excitandæ laudem, omnemque gloriæ, atque plauſus proventum non inane, ſed meritis debitum, valdeque frugiferum acriori deinde ſenſu, morſuque doloris ab iſdem, quod tam præſtiti, per vim etiam repetere, ac revellerem.

B 215. Hæc ſunt, Auditores ornatiffimi, ſplendentis veritatis ab iſtis immodicæ delectationis patronis, ſimulque reſ exprimendæ tormenta, quæ ad eandem illam delectationem (beluam enim vero quavis terriſſimâ beluâ immaniorem, ac damnoſiorem) omnino exterminandam ineluctabilia exiſtimavi. Ratum igitur, fixumque ſit, delectationis Oratoriæ, vel Concionatoriæ nullum apud Declamatores iſtos extare veſtigium; ipſamque illam delectationem, quâ tantopere gloriantur, extuberrantem, atque exouicam, oblectationis nomen tueri non poſſe: tandemque diſcant Adverſarii mei, delectandi palmam, quam ſuam penitus eſſe conceptis verbis jarabant, ſibi que medullitus addixerant, de manibus ſibi nullo negotio demum fuiſſe extortam, atque ablatam.

*Oblectandi palma Tullianorum Oratorum,
atque Concionatorum propria.*

216. **S**ed hæc delectandi palma ab improboſque plagiatorum vindicata ſervitio, quibus, niſi Tullianis, hoc eſt, veriſ quum
Ora

Oratoribus, tum Concionatoribus adscribi potest? Quis enim ex universis eloquentiæ professoribus magis, quam isti, ingenio præcellit? quis fastidium omne mirâ rerum omnium, atque verborum temperatione longius arcet? quis ordinis decus omne, & venustatem pulchrius componit? quis summam utilitatem pari cum honestate constantius, aut uberiùs consociat? At de ingenio egregiorum tam Oratorum, quam Concionatorum præclarissimo, voluptatis illicè quàm blandissimo, non est hîc, cur verbum ullum insuper atexam, Auditores. Satis jam, satis longa illa, quam absolvi, dissertatio paulò ante explanata, quàm sint Ciceroniana ingenia perspicacia, quàm acria, quàm magna, atque sublimia, patefecit. Modum verò, moderationemque nemo jam est, qui nostris dicendi artificibus modestiam ubique tam sanctè præ se ferentibus, religiosius observet. Quis enim his prudentius omnem rem ovet satietatem? quis, ne Oratio decori leges migret, cavet attentius? quis, ne luminum crebritas luminibus ipsis illuminatæ dictionis officiat, sollertiùs considerat? quis voluptati certos, ne se se nimium effera, frænos opportuniùs injicit? quis redundantium sterculorum luxum severiùs castigat? quis acuminum piper rariùs adspargit? quis sensiculorum crustula parcius appoait? quis, qui sit Auditorum captus, quæ vis ingenii, quæ affectio animi, quæ vulnera, morbi que, quæ causæ natura, quanta gravitas, quanta necessitas,

tas,

tas, maturiùs expendit?

217. Delectationem verò jucundissimam, quam ordinis pulcherrimi gratiâ nostri ireni Oratores ubique serunt, quænam Oratio tam diserta, & copiosa eloqui possit? Quam multâ enim, lenissimâque voluptate pellentiunt, quum suas Conciones jam in exercitum quasi instructissimum distribuunt; jam instar palatii magnificentissimi exædificant; jam velut horologium temperatissimum describunt; jam ut spheram gravibus libratam momentis circumagunt; jam ut Cælum stellis, motibusque distinctum in orbem rapiunt, jam ut Mundum universitatis tantâ rerum varietate nunquam sibi dissentientem repræsentant; jam denique ut hominem, perexiguum videlicet, & contractiorem Mundum effingunt? Quam magnâ item amœnitate oculos, animumque pascunt, quum flores sensiculorum omnium in hortum queadam cogunt? quum venerum arbusculas in viridarium quoddam transferunt? quum in moderationis areolas universa ornamenta partiuntur? quum argumenta in quincuncem, A decussimque disponunt? quum ratiocinationum quinque veluti brachia in ramos confirmationis extendunt? quum enthymemata, mores, atque affectus in amplificationum viridantes quodammodo figuras, animataque simulacra conformant? quum hæc ipsa amplificationum simulacra tot elegantissimis frondibus ornant, totque argutiarum caprellis crispant, quot ad eorundem simulacrorum vul-

vultus exprimendos requiruntur; at si qua folia, aut coliculi luxu quodam ea figurarum lineamenta corrumpant, vel confundant statim amputant? quum nullum acuminum florem extra ordinis fines lascivientem ferunt? quum liberas ubique persuasioni semitas, nullam herbulam importunam sententiolam impeditas relinquunt? quum jocosum papaveribus argumentorum sulcos, orationisque campum silvescere, turbari, aut eliminari nunquam patiuntur? quum istarum venerum nec plures flores, nec plures surculos, quam ordinis lex, finisque prescribat, tolerant? quum postremo omnem supervacaneam expolitionis stolonem forfice iudicii, piissimam quadam, & sapientissimam inclementiam recidunt?

218. Quod si oblectationem, quae honestis ex commodis, utilique honestate elicitur, iam oratione enucleare placeat; quoniam Tulliani Oratores & acuti ingenio, & rerum verborumque moderatione, & ordinis eximio nitore magnam, ut vidimus, afferunt voluptatem; longè maximam haud dubie, quum & longè maximam praeterea utilitatem honestate semper splendentem dicendo ubique disseminant, suos in Auditores, ut mox docebo, hinc derivabunt. Nam ea omnia, quae tum de persuadendi difficultate, tum de notarum Orationum instrumentis ad eam facilem provinciam in potestatem redigendam aptè fabricandis, prolixè satis iam in medium adduximus; arduam illic, operosamque utriusque muneris functionem ostendebant.

debant; hoc loco repetita earundem Oratorum utilitatem, atque honestatem incredibiliter exaggerant. Difficile sane est, sed æquè honestum, atque utile, animum quemcunque indignatione fieri mentem placidè tranquillare, illum invidiâ tabescentem alienæ felicitatis lætitiâ beare, istum à Bacchi popinis, Venerisque lustris ad temperantiæ septa, & castitatis gynæcea traducere, factiosos perditorum spiritus contundere, nefariosque conatus refranare. Hæc omnia præstant nostri Oratores. Durum profectò est, sed paricum utilitate, honestateque sociatum, nobilium virorum erga plebeios supercilium minimè superbum, plebem erga Dynastas modestam, atque obsequiosam; utrosque in patriam fideles præstare, singulosque suis in officiis dicendo continere. Continent nostri Oratores. Asperum sine dubio est, sed juxta ætiam commodum, atque decorum, sapientibus consiliis, summoque nisu Reipublicæ calamitatibus graviter perorando opitulari. Opitulantur nostri Oratores. Quàm mirâ porro erga istos benevolentia afficiuntur populi, quum publicum bonum tanta cum dignitate ab eis quaeri, quum privati etiam cujuscunque honestissimam utilitatem iisdem ita cordi esse vident, ut ad hanc unam illi dicendo tantantur, quum eos totis viribus in id solium incumbere, ut fructum quàm uberrimum afferant universis, atque hunc fructum, vel si cum aliqua de proprii tenuitate ingenii nota subeunda patiendus sit (quanquam nemo certè

ingeniosior videtur, quàm quum Auditorum gratiâ, lucroque ingeniosus minimè videri cupit) etiamsi cum aliquo propriæ utilitatis dispendio procurandus sit, nihilo secius summâ ab illis contentione indagari animadvertunt. Dedunt quippe se planè Concionatori, dedunt se prorsus Auditores, quum eum sui questus studio nihil dicere, omnia ceterorum causâ tribuere; de elegantia verò sermonis, dummodo populi ærumnis solatium ferat, non laborare; omnes suas literas, stylum, pectus, linguam, ac latera non vanis suis plausibus, sed communi animarum salutî fecerantur. Victos se penitus officii vociferantur universi, quum eum ab impotentis cupiditatum tyrannide liberum, veritatem sincerè expromere audiunt; quum hanc nullo metu ab illo suppressi, imò semper vehementius urgeri, ad publicam utilitatem semper animosius repeti, eam nullâ sui commodi umbrâ tenebrosam, sed candidam semper in medio prudentissimè collocari, omnes agnoscunt. Quot nominibus, quantisque tam frugifero viro se oblatos testantur, dum illum eò tantum ire, ducique ut cunctis profit, nullum contemnat, omnium levet miseras, neminem negligat, non infimos, non abjectos? non sordidatos; salutaria innumeris monita suggerat, vitia ab omnibus curet depellere; singulos virtuti studeat adungere, omnes beatè vitam transigere, omnes ab æternis retrahere suppliciis, omnes deniq; Cœli regno nunquam interituro ditare

338 P. III. DE UTILITATE HONESTA
vi summâ conetur. His itaque, & consimilibus commodis quid, rogo, honestius optari, vel tam multiplici honestate quid utilius fingi potest? Et poterit Auditori quicquam gratis, aut jucundius accidere, quàm, quum tam utilia, atque honesta sibi à Concionatore proponi, suaderique manifestò deprehendit?

Oratores in quarvis Oratione honestam procreant utilitatem, quia semper vel ad virtutem impellunt, vel retrahunt à vitio.

219. **V**erùm quò meliùs ingentem hanc delectationem, quæ ex honestate, atque utilitate Tullianarum Orationum Auditori affinitur, intelligatis, sic, viri prudentissimi, interpretor, sic decerno; neminem unquam copiosius, aut suaviùs oblectari, quàm, quum se ad vitij alicujus depulsionem, aut virtutis consecutionem invitari, rapique sentit potius, quàm cernit. Quid enim aliud, quæso, Orator est, quàm animorum quacunque perturbatione, vel aliâ agitudine tabescentium admirabilis quidam moderator, ac præsentissimus medicus? Nam quum Auditores, varijs plerunque cupiditatibus, atque affectionibus æstuantes, rationisquæ fræno soluti à virtute delirant, atque ad vitium incitantur; è contrario Orator pro suo honestissimo, quo fungitur, munere illos à vitio ad virtutem remulco trahere, ac postliminio revocare plañe conatur. Quanquam enim Rhetoricæ artis